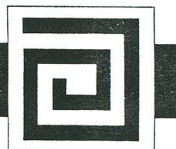

Kennet Oberly: maailm igatseb tagasi aegu, mil nautimine polnud patt

kõnelus

«Estonia» teatris esietendus 21. aprillil kuulsa taani koreograafi August Bournonville'i ballett-vodevill «Konservatoorium». Balleti maailma-esmaettekannet toimus Taani Kuninglikus Teatris 6. mail 1849. «Konservatooriumi» taastas ja lavastas «Estonia» jaoks ballettmeister Kennet Oberly.

Kennet Oberly (s. 1957 USAs) on töötanud tantsijana Stuttgardis, Hustonis, Bostonis, Kopenhaagenis ja Iowas koos selliste koreograafidega nagu John Cranco, Maurice Béjart, John Neumeier. Ta isiklikku lavastajabiograafiasse kuulub umbes 20 balletti.

August Bournonville'i pärandist on ta lavale toonud «Konservatooriumi», «Sülfidi», «Festivali Albanos» ja «Armastuse muinasjutu» (1993 «Estonias»).

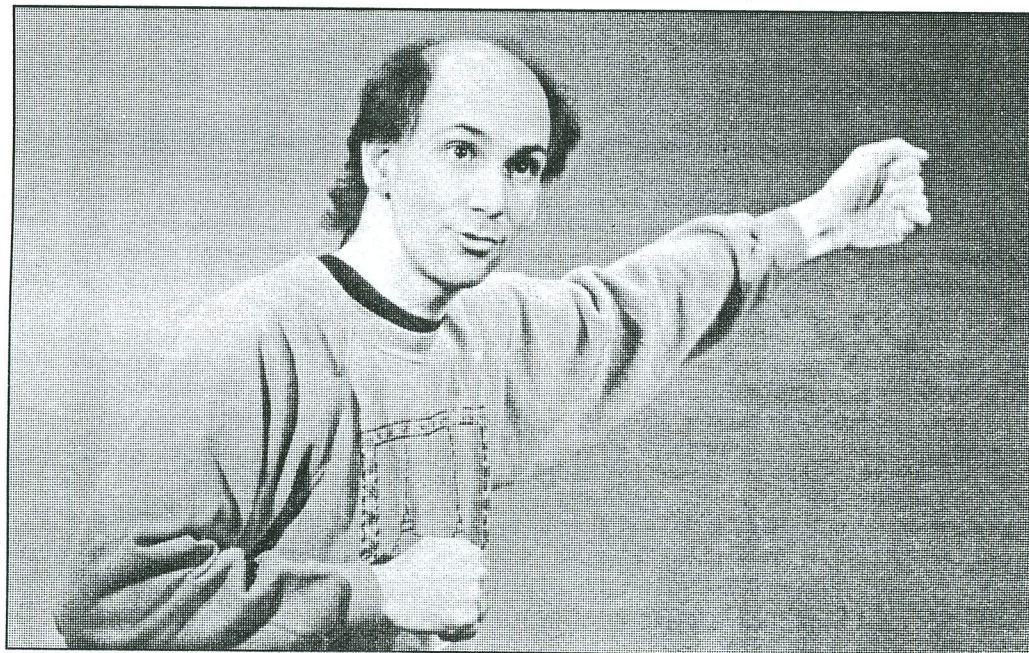
Enne seda, kui Kennet Oberly Eestimaalt lahkus, oli ta valmis jagama oma tähelepanekuid «Konservatooriumi» lavastamisprotsessi kohta.

Kõik sai alguse sellest, et «Estonia» teater kutsus mind tuntud taani koreograafi balletti «Konservatoorium» nende lavale seadma. Minu jaoks oli see üsna suure ja tulise unistuse täitumine, sest ma ootasin taolist võimalust juba ammu — tött-öelda Eestist eelmise lavastamiskogemusega lahkumise hetkest. «Armastuse muinasjutt» oli ballett, mille ma eelmisel korral ise lavastamiseks välja pakkusin, nüüd oli tõukejõuks teatri tellimus. «Konservatooriumi» taastamise kogemus oli mul inha olemas — lavastesin sel-

peris. Momendil olen laste ballettiõpetaja Ameerikas.

Soomes tööd tehes tutvusingi «Estonia» kontsertmeistri Ülle Rebasega, kes mind teie teatriga kokku viis.

August Bournonville sündis aastal 1805 «teatrilapsena». Ta isa ja itaallasest taani balleti rajaja Vincenzo Galeotti andsid talle tol ajal parima võimaliku tantsuhariduse, 1824 läks ta Pariisi, et oma haridust selles kunstide-Mekas veelgi täiendada. Aastal 1832 algas tantsumaailmas Marie Taglioni kuulsa «Sülfidiga» romantilise balleti võidukäik. August Bournonville tõi kodumaale naastes Kopenhaageni Kuninglikus Teatris lavale oma versiooni sellest ballettide balletist.

Harri Kasper

□ Kennet Oberly: mind lumuvad unikaalsed, erilised asjad, millele on olemuslik mingi «teistmoodi keerd».

lisi võimalusi ja väärtusi. See mees algatas omal ajal nii sisulise kui vormilise tantsurevolutsiooni. Ta tõi balletti hulga uusi ideid — tantsu peeti sel ajal üsna triivaalseks kunstiliigiks, mille ülesandeks oli olla pigem dekoratsiooniks, taustaks laval toimuvale. Bournonville uskus, et ballett võib kanda ainult draamakunstile omistatud kunstilisi ülesandeid — muutuda iseseisvaks fenomeniks. Kõige olulisemateks pidas ta balleti sisulist külge ja tantsijate tehnilisi oskusi. Tolle ajastu tantsijad võtsid rõõmuga

ajal avangardne — ajalehtedes hakkas ilmuma rubriik «kosjakuulutused». Läks moodi naise otsimine ajalehekuulutuse kaudu ja Bournonville otsustas selle koomiliseks balletiks teha — šokeeriv selle aja maitsele ja töökepidamistele. Praegune maailm on täis tuska ja valu — kõikjal on omamoodi mured. TVs ja teatris on palju vägivalda ja julmust ning eesmärgiks kiire küllastumine — moes on maitsetu hiilgus. Nagu odav šokolaad — ostad, sööd kiirelt ja sul on peatselt täiskõhu tunne. Maailm igatseb tagasi aegu,

Edasi leian ballettide vastu huvi tundvad teatrid ja kompaniid ja esitan oma pakkumised — nemad teevad valiku.

Kui nooleots on peatunud esietendusel, siis millise tee ta enne läbib?

Bournonville'i ballette lavastama hakates peab kogu tööprotsess paberil olema. Panen kirja täpselt iga stseeni, visandan sammudesüsteemid. Enne proovide algust on valmis ka kunstniku loodud lavakujundus.

Kuna prooviaega on tavaliselt üsna vähe ja plaaniga tuleb sam-

Milliste mõtetega lähete vastu kohtuotsusele — publiku ja kriitikute hinnangule valmis lavastusele?

Ma pole tulemusega kunagi päris rahul. Üks korralik koreograaf kannab kogu aeg oma mõtteid uusi tantsusamme nagu muusik helisid. Kunagi ei tea, kas need mõtted reaalsuseks ka saavad, kuid nad inspireerivad ja kannustavad. Tantsijatele on suureks väljakutseks Bournonville'i ballettidele omane eneseväljendus miimika kaudu.

Esietendus on kõige algus, see ei lõpeta midagi. Kogu lavastamisprotsess ongi ju treening lavalaudade hirmust vabanemiseks. Esietendus toimub nagu ainult selle tõestamiseks, et laval mingit katastroofi ei juhtu.

Siis algab veinitegemise juures olulisim protsess — kõik peab settima. Seda, milliseks lavastatu tegelikult kujuneb, annab tunnistust umbes 10. etendus. Sellest ajapiirist saadik tunnevad näitlejad end laval mugavalt ja on osasse sisse elanud, pinged on taandunud ja tantsijad asuvad tegelaskuju enda isikupäraga võrstsitust. Esietendus on täis ootusärevust ja ajakirjanduse uudishimu — kui see jahtub, siis rahuneb kõik, aga ka huvi etenduse vastu kaob.

Milline olete teie kui koreograaf?

Tänapäeval ei saa enam stiile üheselt määratleda, kõik on sulam kõigest. Püüan avastada endas peituvaid võimalusi teiste ballettmeisterite tööd jälgides. Mulle meeldib hirmsasti minimalism. Ameerikas tegin just hiljuti lavas-

nasjutt» oli ballett, mille ma eelmisel korral ise lavastamiseks välja pakkusin, nüüd oli tõukejõuks teatri tellimus. «Konservatooriumi» taastamise kogemus oli mul juba olemas — lavastasin selle Ameerikas viis aastat tagasi. Tegemisvõimalus oli äärmiselt ahvatlev — sain viia sisse hulga mõttes mõlkunud muutusi, seega kogu balletti «värskendada». Eriiselt nauditav oli koostöö kunstnik Eldor Renteriga — täiesti uus tase minu seniste kogemuste reas. Esmatähtis on mulle sedalaadi tööde puhul alati seltskond, kellega koos tuleb ühise lõpptulemuseni jõuda – selle lavastuse puhul nautisin koostööd kogu hingest.

Milline on teie kui tantsija ja kui ballettmeisteri taust — koolitus, eelnevad lavakogemused?

Ma sain oma tantsuhariduse New Yorgis 60ndate lõpus 70ndate algul ja emased praktilised lavakogemused Stuttgarti Balletis John Cranko juures ning Maurice Béjarti trupis «Ballet du XX Siècle» (20. sajandi ballett). Ameerikas olen esinenud nii Bostoni Balletis kui Hustoni Balletis.

Kaks aastat töötasin repetiitorina Soomes Helsinki Rahvusoo-

riie Taglioni kuulsal «Sülfiidiga» romantilise balleti võidukäik. August Bournonville tõi kodumaale naastes Kopenhaageni Kuninglikus Teatris lavale oma versiooni sellest balletist. Ta sulatas oma loomingusse inimliku igatsuspiina — romantilise spliini, mis tekib kui lõhe igatsuse ja tegelikkuse vahel ning muutub ületamatuks. Bournonville töstis oma koreograafiaga balleti kunstilise taseme imetusväärsetesse kõrgustesse ning tema tantsijatest said kõigi silmis austusväärsed kodanikud. «Ta loodud balletid olid täis harmooniat ja täuiseiha.

Miks lummab teid just August Bournonville'i looming?

Mind lumuvad unikaalsed, erilised asjad, millele on olemuslik mingi «teistmoodi keerd». Bournonville'il on oma stiil — kogum sammudest ja žestidest, mis moodustavad omalaadse liikumisskeemi. Kogu balletimaailm on nüüdseks täielikult peitpaalik (vene koolkonna traditsioone kandev stiil). Bournonville'i looming tundub sellele taustsüsteemile projekteerituna küll üsna eriline ja olles põhjalik tema kunsti tundja, tajun ma selle ime-

sideid — muutuda iseseisvaks fenomeniks. Kõige olulisemateks pidas ta balleti sisulist külge ja tantsijate tehnilisi oskusi. Tolle ajast tantsijad võtsid rõõmuga vastu tema pakutud žestide keele, mis võimaldas neil väljendada tundeid draamakunstile omase teatralise intensiivsusega. Bournonville'i uued ideed pärinesid tegelikult vanast prantsuse koolist, mis tänapäeva tantsulaste jaoks ainult ajalugu. Taani ballettmeister puhus sellele ajastule ja mõttesüsteemile uue elu sisse ja lõi selle põhjal ka oma tantsuteooria. Täna on Bournonville'i lavastustemaailm unikaalseks aknaks, mis avatud tagasi-vaateks romantismi hiilgeaegadesse. «Konservatoorium» oli omal ajal väga moodne ja päevakajaline lavastus. Balleti esmaettekannet toimus aastal 1849 ja sel ajal mõjust ta nagu blue-jean-ballett praegu.

«Konservatooriumi» temaatika oli omal ajal väga moodne ja päevakajaline lavastus. Balleti esmaettekannet toimus aastal 1849 ja sel ajal mõjus ta nagu blue-jean-ballett praegu. Konservatooriumi temaatika oli tol

on palju vägivaid ja Jumustimist eesmärgiks kiire küllastumine — moes on maitsetu hiilgus. Nagu odav šokolaad — ostad, sööd kiirelt ja sul on peatselt täiskõhu tunne. Maailm igatseb tagasi aegu, mil inimestel leidis teineteise jaoks tähelepanu ja elu nautimine polnud patt — nad armusid ja kihlusid ning oskasid elust rõõmu tunda. Tänapäeval on ainult kaks võimalust — kas oled kellegagi koos ja rahul või kakled ja tapad. Meie jaoks esindavad Bournonville'i balletid maailma, mis on täis rahu ja harmooniat — just seda, mille järele me oma südames igatseme. Arvatakse, et see ilm võib eksisteerida ainult muuseumide, raamatukogude rahu ja keegi ei kujuta ette, et kõike on võimalik laval — meie ettekujutluses — elavaks võluda. Tunnen, et olen millegi erilisega hakkama saanud kui suudan selle maailma fantaasiast elavaks ja liikuvaks ruumiks muuta. Ma ei soovi alustest (Bournonville'i koreograafiat) üks-ühele kopeerida, vaid püüan tabada tema loomingu põhiolulislikku vaimsust.

Soovisin muuta kogu lugu veidi modernsemaks ja tänapäeva vaatajale lähemale tuua. Seda tuli aga teha äärmiselt peenetundeliselt, sest teos on väga habras ja kergesti purunev tervik. Vaatajad peavad olema lummatud lavastuse visuaalsest poolest ja alles siis on võimalik nende teadvusse sisestada harmooniat ja rahu tulvil maailmu.

Ehk kirjeldaksite oma tööprotsessi — ühe balleti restaureerimise kunsti.

Elasin kaks aastat Taanis ja tantsisin Tivolis, mis töötas juba Bournonville'i eluajal. Vaieldamatult oli taani ballettmeister tuttav sealse tantsustiiliga — «Konservatoorium» on Tivoli vaimu kandev lavastus.

Korjasin kokku kümme ajatolmuga kaetud balletti, mida tänapäeval enam keegi ei esita ega mäleta (erandiks vahest «Konservatoorium», mis restaureeriti lavakõlbulikuks eelmisel kuul Taanis). Lavastused olid sellises korras, et oleksid peale väikest kohendamist ja «värskendamist» oma teemade ja kõlajõu poolest tänapäeva sobinud.

tapseti iga stseeni, visuaalselt saanud mudesüsteemid. Enne proovide algust on valmis ka kunstniku loodud lavakujundus.

Kuna prooviaega on tavaliselt üsna vähe ja plaaniga tuleb samu pidada, siis pole eriti aega suvalisteks tõlgendusvälgatusteks, eksperimenteerimisteks. Töö käigus aktsepteerin aga tantsijatelt tulnud häid mõtteid, sest mängu sekkub nende isikupära.

Mis kujul need lavastused säilinud olid?

Libretode kujul. Bournonville lasi trükkida väikesi siniseid voldikuid või kirjutas tantsusammud käsitsi noodilehtedele. Üks stseen sellest lavastusest oli säilinud muutumatul kujul — esietenduse päevast alates — kontsertnumbrina. Kogu materjal oli olemas ainult viidetena ja märkmetena. Pidin sõna otseses mõttes Bournonville'i kingadesse hüppama — end temaks mõtlema. Kui oled tuttav kellegi loomingumeetodiga, tema tööprotsessi, stiili ja loomesaladustega — kogu kehakeelse leksikuga, siis suudad läbi enda kui vahendaja taasluua. Mulle oli oluline oma suhe sulamis Bournonville' looduga. Segu peab olema õigesti valmistatud, millest annavad tunnistust tema maitseomadused. Tasakaalu maitsete vahel on äärmiselt raske hoida, peab olema sületäite kaupa intuitsiooni ja vaistu.

Tantsukunsti nautiv nägemismeel tõstab pjedestaalile rõhuasetuse visuaalsele s.t. olulisele kohale lavakujundaja nägemuse...

Kunstnik Eldor Renteril on äärmiselt hea maitse ja ma võisin teda täielikult usaldada. On suur risk kujundada kogu lava ja kostüümid ainult kahe tooniga — musta ja valgega. Lavapilt on väga elegantne. Renteri nägemust mööda on kujundusdominandiks suures plaanis päevaleht — üks rebitud lehekülg selle aja kroonikast. Kas saab olla veel originaalsem ja ajastulähedasem? Traditsiooniline Bournonville'i lavastus peaks olema üks suur värvimäng, Renteri lahendus on sellele taustsüsteemile projekteerituna ainulaadne. «Konservatoorium» on täieõiguslikult «Estonia» lavastus — kõigel on teatri firmamärk.

kõigest. Püüan avastada endas peituvaid võimalusi teiste ballettmeisterite tööd jälgides. Mulle meeldib hirmsasti minimalism. Ameerikas tegin just hiljuti lavastuse Emily Dickinsoni elust ja loomingust. Sisuliselt oli see soololavastus, mis oli pühendatud minu naisele — Larissa Sintsovale («Estonia» teatri endine baleeriin), kes seda ise ka tantsis. Kasutasin kolme tegelast — üht väikest last ning kaht jazzmuusikut.

Üks teine minu lavastus on aga ameerika mormoonidest. Iowas elades uurisin nende elu üsna põhjalikult. Kui hakkasin tegema tantsulavastust, pörkusin vastu ennenägematut seinu — kuidas neid laval kujutada, sest nad ei tantsi ja neil puudub oma muusika. Kaks eeltingimust, millele on võimalik tantsuetendus luua, puudusid, kuid lahendus tuli ju ometi leida. Ehitasingi kogu lavastuse üles normaalse ja nende ühiskonna vahelisele kontrastile. Lavastuseks sai jutt ühest nende tüdrukust, kes abiellus tavalise mehega. Mormoonide elu projekteerisin täielikku haudvaikusse, taustaks ainult helid ja häälsused. Taoline lähenemine materjale oli muutumas minu stiiliks.

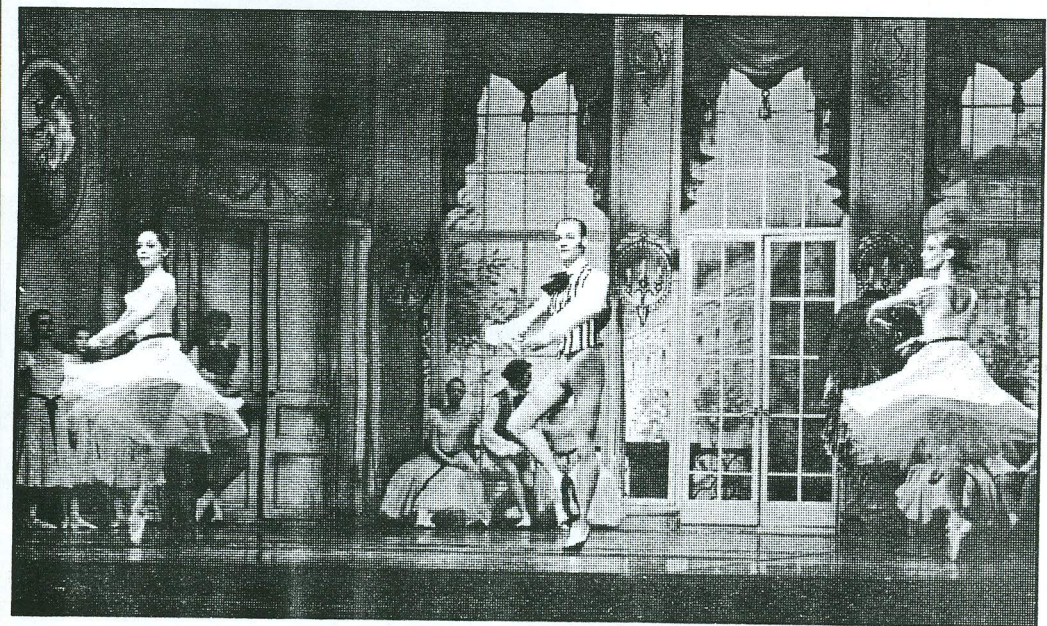
Milliste sõnadega soovite saata oma balleti lavaellu?

«Konservatoorium» on tõeline feel a good ballet, vodeville. Pariis, 19. sajandi algus, puudusid mured, elati õnnelikult. Ainuüksi eesmärgi nimel elada Pariisis — maailma kunstikeskuses, olid inimesed valmis nii mõndagi ohverdama. Taheti lihtsalt hingata linna õhku, seal olla ja kõigest õhkuvat vaimsust nautida.

Tahaksin siinsele teatripublikule südamele panna, et nad oma tantsuteatrit ei unustaks ning seda ikka aeg-ajalt külastaksid.

Mõelge sellele, et teater on ju ainult teie — vaatajate — jaoks olemas ja kui te seda ei toeta, siis ta hääbub, lakkab olemast. Ameerikas pole taolisi teatreid ja eestlased peaksid oma «Estonia» üle uhked olema. Kogu taoline ehitus ja institutsioon kui tervik on unikaalne ja eriline, neid tuleb elus hoida!

KRISTIINA GARANCIS

Gunnar Vaidla

□ «Konservatoorium», milles Kennet Oberly taastas August Bournonville'i koreograafia, pole kaugeltki mitte mineviku reanimatsioon, vaid fantaasiast elavaks ja liikuvaks ruumiks muudetud ning kahtlusteta tänapäeva kuuluv kunstiteos.